

FOYDA SOLIG'I VA UNING KORXONALAR MOLIYA-FAOLIYATIGA TA'SIRI.

Ergasheva Aziza

Samarkand Institute of Economics and Service

Assistant of the Department of "Investment and Innovations"

E-mail: azizaergasheva445@gmail.com

Tel: +998902869551

Gavhar Saparaliyeva Hamza qizi

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

iqtisodiyot fakulteti Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha) yo'nalishi

3-bosqich talabasi

E-mail: gavharsaparaliyeva@gmail.com

[Tel:+998943241019](tel:+998943241019)

Annotatsiya. Mazkur maqolada foyda solig'ining korxonalar moliyaviy faoliyatiga ta'siri tahlil qilinadi. Unda foyda solig'ining iqtisodiy mohiyati, korxonada daromadi va sof foydasiga ta'siri hamda moliyaviy natijalarni shakllantirishdagi o'rni o'rganilgan. Shuningdek, soliq yukining korxonalar moliyaviy barqarorligi va rivojlanishiga ta'siri ko'rib chiqilib, foyda solig'ini samarali boshqarish bo'yicha ilmiy xulosalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: foyda solig'i, soliq siyosati, korxonada moliyasi, moliyaviy natija, soliq yuklamasi, iqtisodiy samaradorlik.

Аннотация. В данной статье анализируется влияние налога на прибыль на финансовую деятельность предприятий. Изучается экономическая сущность налога на прибыль, его влияние на доход и чистую прибыль предприятия, а также его роль

в формировании финансовых результатов. Рассматривается также влияние налоговой нагрузки на финансовую стабильность и развитие предприятий, и представлены научные выводы об эффективном управлении налогом на прибыль.

Ключевые слова: налог на прибыль, налоговая политика, корпоративные финансы, финансовый результат, налоговое бремя, экономическая эффективность.

Abstract. This article analyzes the impact of profit tax on the financial activities of enterprises. It studies the economic essence of profit tax, its impact on the income and net profit of the enterprise, and its role in the formation of financial results. It also examines the impact of the tax burden on the financial stability and development of enterprises, and presents scientific conclusions on the effective management of profit tax.

Keywords: profit tax, tax policy, corporate finance, financial result, tax burden, economic efficiency.

Kirish

Bozor iqtisodiyoti sharoitida soliqlar davlat moliyaviy siyosatini amalga oshirishda muhim vositalardan biri hisoblanadi. Ular davlat byudjeti daromadlarini shakllantirish bilan bir qatorda iqtisodiy jarayonlarga ta'sir ko'rsatish, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish hamda iqtisodiy muvozanatni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu jihatdan foyda solig'i korxonalar faoliyatining yakuniy moliyaviy natijalari bilan bevosita bog'liq bo'lgan muhim soliq turlaridan biri sanaladi. Korxonalar o'z faoliyati davomida daromad olish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashga intiladi. Foyda solig'i esa korxonada qoladigan sof foyda miqdoriga ta'sir qilib, ularning investitsiya imkoniyatlari, ishlab chiqarish hajmi hamda rivojlanish strategiyasiga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun ham korxonalar moliyaviy faoliyatini samarali tashkil etishda soliq omilini hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi. Foyda solig'ining korxonalar moliyaviy natijalariga ta'sirini tahlil qilish soliq yukini samarali boshqarish, moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish hamda korxonalar iqtisodiy barqarorligini ta'minlashga yordam beradi. Shu sababli foyda solig'ining korxonalar moliya-faoliyatiga ta'sirini o'rganish

dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi. Mazkur maqolaning maqsadi foyda solig'ining iqtisodiy mazmunini yoritish hamda uning korxonalar moliyaviy faoliyatiga ko'rsatadigan ta'sirini tahlil qilishdan iborat.

Adabiyotlarni o'rganish.

Iqtisodiy adabiyotlarda soliqlar davlat moliya tizimining muhim elementi sifatida keng o'rganilgan. Zamonaviy tadqiqotlarda soliqlar nafaqat davlat byudjeti daromadlarini shakllantirish manbai, balki iqtisodiy jarayonlarni tartibga solish vositasi sifatida ham qaraladi. Xususan, foyda solig'i korxonalar faoliyati natijasida olingan daromad bilan bevosita bog'liq bo'lgan soliq turi sifatida iqtisodiy tizimda muhim o'rin egallaydi. Ayrim tadqiqotchilar foyda solig'i davlatning fiskal siyosatini amalga oshirishda muhim rol o'ynashi bilan birga, korxonalar moliyaviy natijalariga ham sezilarli ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydilar[1]. So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy ishlarda foyda solig'ining korxonalarining investitsion faoliyati va moliyaviy barqarorligiga ta'siri keng tahlil qilinmoqda. Tadqiqotlarda soliq stavkalari va soliq imtiyozlarining mavjudligi korxonalarining investitsiya qarorlariga ta'sir qilishi, bu esa ishlab chiqarish hajmi va iqtisodiy rivojlanish sur'atlariga ham ta'sir ko'rsatishi qayd etilgan[2]. Shuningdek, ayrim iqtisodchi olimlar soliq yukining ortishi korxonada ixtiyorida qoladigan sof foyda miqdorini kamaytirishi mumkinligini va bu holat korxonalarining rivojlanish strategiyasiga ta'sir etishini ta'kidlaydilar. Korxonalar moliyasiga bag'ishlangan ilmiy manbalarda soliqlarni samarali boshqarish masalasi ham alohida o'rin egallaydi. Bunday tadqiqotlarda korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda soliq yukini optimal darajada boshqarish muhim ekani ko'rsatib o'tiladi. Shu bilan birga, soliq siyosatidagi o'zgarishlar korxonalar faoliyatining samaradorligiga turlicha ta'sir ko'rsatishi mumkinligi ham ilmiy ishlarda qayd etilgan[3]. O'zbekiston iqtisodiyoti sharoitida ham soliq tizimini takomillashtirish va foyda solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'sirini o'rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda amalga oshirilayotgan soliq islohotlari korxonalar faoliyatini qo'llab-quvvatlash, soliq yukini maqbullashtirish hamda iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirishga qaratilganligi bilan ahamiyatlidir[4]. Shu sababli foyda

solig'ining korxonalar moliya-faoliyatiga ta'sirini ilmiy jihatdan tahlil qilish muhim nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Asosiy qism

Tadqiqot metodologiyasi.

Mazkur tadqiqotda foyda solig'ining korxonalar moliyaviy faoliyatiga ta'sirini aniqlash maqsadida bir qator ilmiy usullardan foydalanildi. Jumladan, iqtisodiy tahlil, taqqoslash, umumlashtirish hamda statistik ma'lumotlarni o'rganish usullari qo'llanildi. Ushbu metodlar orqali foyda solig'i stavkalari, soliq yukining darajasi hamda korxonalar moliyaviy natijalari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tahlil qilindi. Tadqiqot jarayonida korxonalar moliyaviy ko'rsatkichlari – daromad, xarajatlar va sof foyda miqdori asosiy tahlil obyekti sifatida ko'rib chiqildi. Shu bilan birga, foyda solig'i stavkalarining o'zgarishi korxonada ixtiyorida qoladigan moliyaviy resurslar hajmiga qanday ta'sir ko'rsatishi ham o'rganildi. Iqtisodiy adabiyotlarda qayd etilishicha, soliqlar darajasi korxonalar investitsiya qarorlari va moliyaviy barqarorligiga bevosita ta'sir qiluvchi muhim omillardan biri hisoblanadi[5]. Tadqiqot metodologiyasida iqtisodiy jarayonlarni tizimli yondashuv asosida o'rganish ham muhim ahamiyatga ega bo'ldi. Bunda foyda solig'i korxonada moliyaviy faoliyatining tarkibiy elementi sifatida baholanib, uning ishlab chiqarish samaradorligi va moliyaviy natijalarga ta'siri kompleks ravishda tahlil qilindi[6].

Tadqiqot natijalari. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, foyda solig'i korxonalarining moliyaviy faoliyatiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi. Avvalo, foyda solig'i korxonada ixtiyorida qoladigan sof foyda miqdorini belgilab beruvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Soliq stavkalarining yuqori bo'lishi korxonada foydasining ma'lum qismini davlat byudjetiga yo'naltirilishiga olib keladi, bu esa korxonaning investitsiya imkoniyatlarini ma'lum darajada cheklashi mumkin. Shu bilan birga, soliq tizimida qo'llaniladigan imtiyozlar va preferensiyalar korxonalar faoliyatini rag'batlantirishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, soliq imtiyozlari mavjud bo'lgan sharoitda korxonalar investitsiya faoliyatini kengaytirish hamda ishlab

chiqarish hajmini oshirish imkoniyatiga ega bo‘ladi[7]. Bundan tashqari, foyda solig‘ining oqilona tashkil etilishi korxonalarining moliyaviy barqarorligini ta‘minlashda muhim omil hisoblanadi. Soliq yukining optimal darajada bo‘lishi korxonalar moliyaviy resurslaridan samarali foydalanish imkonini beradi hamda ularning iqtisodiy rivojlanishiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Shu sababli foyda solig‘i tizimini takomillashtirish korxonalar faoliyatining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi[8].

Xulosa.

O‘rganilgan materiallar shuni ko‘rsatadiki, foyda solig‘i korxonalarining moliyaviy faoliyatiga sezilarli darajada ta‘sir ko‘rsatadi. Bu soliq korxonada ixtiyorida qoladigan sof foyda miqdorini belgilash orqali ularning investitsiya rejalari, ishlab chiqarish hajmi va strategik rivojlanish yo‘nalishlariga bevosita ta‘sir qiladi. Tahlillar asosida aniqlanishicha, foyda solig‘ini samarali boshqarish va uning tizimini optimallashtirish korxonalarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, resurslardan oqilona foydalanish va iqtisodiy samaradorlikni oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, soliq siyosatini korxonalarining iqtisodiy ehtiyojlari bilan uyg‘unlashtirish, investitsiya va ishlab chiqarish faoliyatini rag‘batlantirishga xizmat qiladi. Natijada, foyda solig‘ining korxonada moliyasiga ta‘sirini chuqur o‘rganish va soliq mexanizmini takomillashtirish korxonalar faoliyatini barqaror rivojlantirish hamda umumiy iqtisodiy samaradorlikni oshirish uchun muhim omil sifatida qaraladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mankiw N. G. Principles of Economics. – Boston: Cengage Learning, 2021.
2. Piketty T. Capital and Ideology. – Cambridge: Harvard University Press, 2020.
3. Brigham E., Houston J. Fundamentals of Financial Management. – Boston: Cengage Learning, 2019.
4. O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi (yangi tahrir). – Toshkent, 2020.
5. Stiglitz J. E., Rosengard J. K. Economics of the Public Sector. – New York: W.W. Norton & Company, 2019.

6. Rosen H. S., Gayer T. Public Finance. – New York: McGraw-Hill Education, 2020.
7. Auerbach A. J., Slemrod J. Taxation and the Economy. – Chicago: University of Chicago Press, 2021.
8. IMF. Fiscal Monitor: Strengthening the Credibility of Public Finances. – Washington, 2022.